

Learning Brisk, Inside (4)

ירושלים לא נתחלקה לשבטים

גרי"ז סוף הל' בית הבחירה – ריש חודש אב תשפ"ג

תוס' בבא קמא (פב):

ואין מטמא בנגעים דכתיב
אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה
לשבטים. אין לפרש שנתחלקה אלא
שנתנו דושנה של יריחו תחתיה ולפיכך
אין מטמא דבפ"ק דיומא (דף יב.)
משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא
נתחלקה ממש וא"ת מנליה דלא
נתחלקה ממש דלמא סבר נתחלקה
אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה
כמו לר' יהודה דאמר נתחלקה ומטמא
ובית המקדש עלמו אין מטמא אע"ג
דנתחלק אלא משום שנתנו דושנה
של יריחו תחתיו כדאמר התם וי"ל
דבית המקדש סברא הוא אע"ג דנתחלק דחזרו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלקה למה היו חזרין
וקוין אותה:

תוס' ישנים בבא קמא (פב):

הא בתי בנסיות ובתי מדרשות מטמאין. וא"ת כל זמן דקיימין דבית המקדש קאמר, מ"ש בהמ"ק מירושלים, אי משום דירושלים
נחלקת לשבטים, בית המקדש נמי נחלק, [כדמניא] מה היה בחלקו של יהודה כו'. י"ל דנהי דמתחילה נחלק הוא לשבטים, מ"מ לצסוף
[חזרה להן] כדאמרין במדרש [ספרי ברכה שגב] שלא חלקו דושנה של יריחו ליתנה למי שיהא בהמ"ק בנוי בחלקו. אי נמי י"ל דטעמא

חי' מרן רי"ז הלוי (סוף הל' בית הבחירה)

ב"ק דף פ"ב עשרה דברים נאמרו בירושלים וכו' ואינה
מעמאה בנגעים וכו' דכתיב אחוזתכם וירושלים לא
נתחלקה לשבטים, ובתוס' שם אין לפרש שנתחלקה אלא שנתנו
דושנה של יריחו תחתיה ולפיכך אין מעמא דבפ"ק דיומא
משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא נתחלקה ממש, ושזב הקשו ע"ז
דמנ"ל דהאי סבר דלא נתחלקה ממש דילמא סבר נתחלקה
אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה כמו לר"י דאמר נתחלקה
ומטמא ובית המקדש עלמו אין מעמא אף על גב דנתחלק
אלא משום שנתנו דושנה של יריחו תחתיו כדאמר התם,
ותירצו דבהמ"ק סברא הוא אע"ג דנתחלק דחזרו וקנו אותו
כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה
נתחלקה למה היו חזרין וקוין אותה עכ"ד, ולכאורה דברי
התוס' זריכים ציבור, דברי למ"ד דירושלים לא נתחלקה
לשבטים ע"כ ז"ל דס"ל דירושלים זריכה להיות קיין כל ישראל
דאל"ה למה לא נתחלקה, ומ"ש ירושלים מכל איי שהי דינה
בכבוד.

חדושי מרן הלכות בית הבחירה רי"ז הלוי לב

בניבוי וחילוק, ובע"כ דרך תנא ס"ל דהוא דין צירושלים שחבא של כל ישראל, וא"כ הרי י"ל דגם הך תנא דצירושיתא דצ"ק כך ס"ל צעיקר הדון דירושלים לריכב להיות קנין כל ישראל, ומש"כ חזרו וקנו אותה כדי שיהי לכל ישראל חלק בה, כמו לר"י במקום מקדש, וכפי הגרסא מדברי התוספות דעל ירושלים ח"ן סברא כלל לומר דניבוי שחבא לכל ישראל, ול"ש מהך מ"ד דס"ל לא נתחלקה.

והנה ל"ש צעיקר מקדש דזה לכוי"ע דלריך להיות קנין כל ישראל, אלא דלרבנן לא נתחלק מעיקרא, ולר"י חזרו וקנו אותה ע"י שנתנו דושה של ריחו תחתיו או ע"י שקנה דוד את הגורן מארונה היבוי בסוף כל השבעים כמבואר בפ"י רש"י ביומא דף י"ב ע"י"ש, אבל הרי ע"כ זה לכו"ע דצעיקר צנין המקדש כבר היה המקום שייך לכל ישראל, וא"כ הרי לריך ציבור עיקר פלוגתא ר"י וחכמים בריב עטס פליגי, כיון דצעיקר הדון הרי תרווייהו שווים המקום המקדש לריך להיות של כל ישראל, ולהכי הרי נתנו דושה של ריחו תחתיו, א"כ מאי עממא דמ"ד נתחלקה ומ"ט דמ"ד לא נתחלקה, וריבא נפקותא וחילוק דין יש בזה בין אם נתחלק וחזרו וקנו אותו או לא נתחלק כלל מעיקרא, כיון דע"כ הרי סוף כל סוף מקום המקדש שייך עתה לכל ישראל. ועוד ל"ש דהרי צ"י איכא מלוה של בניבוי וחילוק כדכתיב בקרא וירשם אתה וישבתם בה, וצנין צית המקדש הרי היה לאחר ד' מאות שנה מניסחם לארץ, וא"כ לרבנן למה באתם לא חלקו אותו מקודם, כיון דאיכא תקנתא דקני' בשעה שז"ערכו לצנות המקדש, ובע"כ דלרבנן לא מהניא זה שיקנו המקום אח"כ, אלא שלא נתחלק כלל מעיקרא, (וכן העירתי ח"א צעממא דרבנן), ול"ש ציבור הדבר.

וגרמא דיוסוד פלוגתא ר"י ורבנן הוא בזה דאיתא בספרי פ' ראה כתוב אחד אומר באתם שבעים שבתות וכו' אחד אומר מכל השבעים מכל השבעים צית הבחירה משבע אחד, באתם שבעים זה שילה מכל שבעים זו ירושלים ע"כ, ופשוט דהני תרי שניויי הספרי, קמא אליבא דר"י דאמר ירושלים נתחלקה לשבעים, ולדודי קאי מכל שבעים על הכסף, אבל המקום היה משבע אחד, ואידך שינויא אליבא דרבנן דאמרי לא נתחלקה, ולדודי הך מכל שבעים על המקום נאמר שיהא מכל השבעים, וכן הוא להדיא להלן בספרי שם על הקרא דבאתם שבעים זו היא שר"י אומר כסף מכל שבעים צית הבחירה משבע אחד, ולפ"י הרי מבואר היטב הך דלרבנן לא מהניא זה שיקנו המקום אח"כ, דכיון דמקרא דמכל שבעים הוא דילפינן לה, ע"כ צעינן שיהא מקום צית הבחירה שייך לכל השבעים צעיקר חלוקת ארץ ישראל ולא נתחלק כלל דהו עיקר פירושא דמכל שבעים, וכל שנתחלק והגיע לחלקו של שבע אחד שוב ח"ן זה מכל שבעים ח"ן אם יקונו כל השבעים אח"כ, דין מכל שבעים ואחד שבעים ח"ן חלוי בקנינים וד"מ, רק צעיקר חלוקת ח"י, אם המקום נתחלק והגיע לחלק אחד מן השבעים זהו אחד שבעים, כמו דין חלקו של עירק שנאמר במזבח, ח"ן שחבא מקום המזבח שייך לכל ישראל, מימ מיקרי זה חלקו של עירק, כיון דצעיקר חלוקת ח"י המקום מחלקו של בנימין, דלאו בקנין ממון הליא מילתא כ"א צמי שהגיע המקום לחלקי, וכו"ן דין מכל שבעים שנאמר אליבא דרבנן על המקום, צעינן צעיקר חלוקת ח"י יהא המקום שייך לכל השבעים, וקנין ממון לא מעלה ולא מוריד בזה. והשאה מבואר היטב פלוגתא ר"י ורבנן אם מקום המקדש נתחלק לשבעים או לא, דר"י סובר דמכל שבעים קאי על הכסף, ר"ל שמקום המקדש יהא קנין בקנין ממון לכל ישראל, אבל המקום צעממו לריך להיות גם צירושלים דוקא באתם שבעים, מש"כ ס"ל דנתחלקה ונעשה המקום אחד שבעים, וחזרו וקנו אותה שיהי קנין כל

מ"ד

מ"ד

מ"ד

מ"ד

מ"ד

מ"ד

מ"ד

הלכות כלי המקדש

פ"ב הל"ח פטמה מעט מעט במתכונתה כשרה אפילו פיעט פרס צשחרית ופרס צין הערבים עכ"ל, וע"ש צמל"מ שהביא מדברי רש"י בצריות דף ו' דיהודי המפטם חיוני חייב עד שיפטם מנה שלם, ומוכיח מה דס"ל לרש"י דה"ה לעינן הכשרא דהקטרת כך הוא שיעורה

ארץ הצבי (ריש סי' ל')

למשפחותיו הי' רק עפ"י גורל, ולא היו צריכים לאו"ת. ועפ"י פשוטו נראה בכונתו, דהחלוקה ליחידים, שהי' רק בתורת דיני ממונות, ככל חלוקת השותפין דעלמא, היה רק עפ"י גורל פשוט, משא"כ החלוקה לשבטים, שמלבד מה שהיתה חלוקה בדיני ממונות, כנ"ל, הי' ג"כ חלוקה מתורת איסור והיתר — בתורת גמר המצוה דכיבוש הארץ, ולדין זה המיוחד — חלוקה שבתורת מצוה, הוצרכו לעשות אף עפ"י אורים ותומים, נוסף על מה שהי' ג"כ עפ"י גורל.

ועד"ז נראה לבאר כונת הראב"ד בהשגתו לפ"ג מזכיייה ומתנה ה"ח, שכתב הרמב"ם, ורבותי הורו שאין צריך לכפול התנאי, ולהקדים הן ללאו, אלא בגטין וקידושין בלבד (ולא בדיני ממונות), ואין לדבר זה ראייה. וכתב ע"ז הראב"ד, אע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר, וטעם גדול יש לדבר, ואיך יתכן דזה מוכר קרקע... ואומר איני מוכרו אא"כ יעשה לי כך וכך, ונוציא אותו מידו, ולא עשה בו מה שהתנה עליו... ונחלת בני גד ובני ראובן לא היתה מוחזקת ביד ישראל וכו'. כלומר, דסובר הראב"ד, דבדיני ממונות אין צורך לכל משפטי התנאים, דכל תנאי שמטיל מהני מדין טעות², דע"מ כן לא הסכים להקנות את ממונו לחברו. אבל בתנאי בני גד וב"ר, שלא היתה חלוקת הארץ רק סתם ענין של חלוקת ממון בעלמא, אלא שהיתה ג"כ חלוקה בתורת איסור והיתר, ובתורת גמר המצוה דכיבוש הארץ, וכנ"ל, בכגון דא בודאי בעינן לכל משפטי התנאים, דומיא דגטין וקידושין. [וכמדומה לי ששמעתי ד"ז מכב' מו"ר, שיחי'.]

ומעתה נ"ל, דמצד זה הדין השני של חלוקת הארץ בתורת איסור והיתר הוא דאמרינן דשאני חלוקה זו מכל שאר חלוקת השותפים דעלמא. דלאחר שחלקו את הארץ לשבטים, היתה נקראת

נפרדות היו בחלוקת א"י לשבטים: הא' מדין חלוקת היורשים בתפוסת הבית, הדומה לכל שאר חלוקת שותפים דעלמא, והוא דין מדיני ממונות. ולאחר החלוקה שייך חלק זה של א"י לשבט זה, וחלק האחר — להשבט השני וכו'. אבל אין זה פועל שיקרא חלק זה „חלקו של יהודה“, והחלק האחר — „חלקו של בנימין“. דבעלות בכל התורה כולה אינה פועלת שום חלות שם בעצם החפצא, אלא היא דין יחס וזיקה שבין הבעלים והממון, שממון זה שייך לראובן, וממון זה שייך לשמעון'.

וב' דין נוסף נאמר בחלוקת א"י, שאז — בשעת החלוקה — נגמרה מצות וירשתם אותה וישבתם בה. ועי' רמב"ן בהשמטות למנין העשין לספהמ"צ להרמב"ם מ"ע ד' שמנה ד"ז לאחת מתרי"ג מצוות הנוהגות לדורות. ואפילו נתפוס דלא כהרמב"ן, שאין זאת מצוה לדורות, לכבוש את הארץ אלא רק לדור בארץ, מכ"מ לשעתה — בימי יהושע — בודאי היתה זאת מצוה גמורה, ורק ע"י הכיבוש והחילוק להשבטים, נתקיימה מצוה זו.

והשוה דברי הראב"ד שבשט"מ לב"ב פרק יש נוחלין (דף קכא), [והו"ד בחי' הגר"ח להל' שכנים], שרק חלוקת הארץ לשבטים היתה עפ"י אורים ותומים, משא"כ חלוקת כל שבט ושבט

חלקו של יהודה בשם בפני עצמו, כמבואר בגמ' סנהדרין (יא:) לענין עיבור השנה שלא בארץ יהודה; וכמו"כ היתה נקראת חלקו של בנימין בשם בפנ"ע, וכמבואר בגמ' זבחים (נג:) לענין בנין המזבח, שלכך לא הי' יסוד בקרן דרומית מזרחית של המזבח, שהי' המקום ההוא בחלקו של יהודה ולא בחלקו של בנימין.